

ВІДГУК

**на дисертаційне дослідження Матієвої Яни Сергіївни на тему:
«Економічна функція держави: міжнародно-правовий вимір», подане на
здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах перетворення міжнародної економічної системи економічна функція держави зазнає системних трансформацій, які виходять далеко за межі класичних доктринальних уявлень про господарсько-організаторську діяльність держави. Поглиблення інтеграційних процесів, експансія наднаціонального регуляторного впливу та поява принципово нових об'єктів правового регулювання роблять необхідним переосмислення місця держави в економічній системі, як на теоретичному, так і на нормативному рівнях.

Ця проблематика безпосередньо торкається доктринального розуміння суверенних повноважень у регуляторній сфері. Сучасна держава дедалі частіше оперує в умовах, коли її економічні рішення формуються у складній взаємодії національного, наднаціонального та міжнародного регулювання – у сферах фіскальної політики, торгівлі, інвестицій, конкуренції. Доктрина економічного суверенітету, сформульована в епоху Вестфальської системи, потребує суттєвого перегляду в умовах множинності правових режимів, які одночасно діють у тій самій нормативній площині.

Самостійним викликом, що актуалізує тему дослідження, виступає поява нової генерації регуляторних об'єктів – цифрових платформ, віртуальних активів, систем штучного інтелекту, децентралізованих фінансових протоколів. На рівні міжнародного права відповіддю на ці виклики стали такі інструменти, як Регламенти ЄС про цифрові ринки (DMA), цифрові послуги (DSA), ринки криптоактивів (MiCA), Two-Pillar Solution OЕСP/G20, оновлені рекомендації ФАТФ щодо віртуальних активів. Системний аналіз

цих інструментів та оцінка їхнього потенціалу для національного правопорядку є самостійним науковим завданням.

Тематика дисертації кореспондує з науково-правовим напрямом дослідження ДВНЗ «Ужгородський національний університет» «Модернізація теорії і практики сучасних глобалізаційних викликів у міжнародному праві» (номер державної реєстрації 0124U002815) та відповідає освітньо-науковій програмі за спеціальністю 081 «Право».

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота Матієвої Я.С. вирізняється новаторським підходом до розв'язання комплексу взаємопов'язаних доктринальних проблем теорії міжнародного економічного права. Її відмінність від наявних в українській правничій науці досліджень полягає у поєднанні загальнотеоретичного, міжнародно-правового та галузевого зрізів аналізу, чого досі бракувало у вітчизняній доктрині.

Серед найбільш значущих самостійних результатів здобувачки слід виокремити такі. По-перше, на основі ретельного доктринального аналізу запропоновано авторську дефініцію «економічної функції держави в міжнародно-правовому вимірі», яка інтегрує внутрішньодержавний та зовнішнь-правовий аспекти функціонування держави й розглядає економічну функцію не як виключно атрибут національного суверенітету, а як категорію, формовану у двосторонній взаємодії національної правової системи з міжнародним правопорядком.

По-друге, побудовано тривимірну типологію міжнародно-правових інструментів регулювання економічної функції держави – за предметним охопленням, ступенем нормативної обов'язковості та механізмом інституційної реалізації. Така типологія дозволяє впорядкувати масив актів: від обов'язкових норм СОТ і МВФ до рекомендаційних інструментів ОЕСР, ЮНКТАД, ЄБРР, та становить методологічну основу для подальших галузевих наукових пошуків.

По-третє, аргументовано тезу про формування нової, цифрової, моделі реалізації економічної функції держави, що співіснує з ліберальною,

кейнсіанською, скандинавською та азійською моделями. Ця ідея має самостійну теоретичну вартість, оскільки дозволяє концептуалізувати структурний зсув у природі державного регулювання, спричинений переходом до платформної економіки.

По-четверте, проведено системну діагностику недоліків імплементації міжнародних стандартів в українському законодавстві – у сферах оподаткування (адаптація заходів Проекту BEPS, стандарту CRS, директив ЄС щодо ПДВ у транскордонній електронній торгівлі), митного регулювання (зближення з нормами Митного кодексу ЄС) та конкурентної політики, - а також сформульовано конкретні нормотворчі пропозиції з огляду на зобов'язання за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірність. Дисертація має чітку логіко-композиційну побудову: вступ, три тематично завершених розділи, поділених у сукупності на вісім підрозділів, висновки до кожного розділу та узагальнюючі висновки, список використаних джерел та додатки. Така архітектура повністю відповідає сформульованим меті та завданням дослідження.

Здобувачка вдало поєднує загальнонаукові підходи для реконструкції еволюції теоретичних поглядів на функції держави – від поглядів Т. Гоббса і Дж. Локка до сучасних концепцій good governance, sustainable economy та digital governance, та спеціально-юридичні методи для аналізу нормативного матеріалу. Особливо виразним є застосування міжсистемного компаративного підходу – при зіставленні регуляторних практик ЄС, ОЕСР, СОТ, МВФ, Світового банку, ЮНКТАД та ЄБРР.

Опрацьований нормативний корпус є об'ємним і релевантним предмету дослідження. До нього увійшли установчі документи та acquis ЄС (зокрема Угода про асоціацію між Україною та ЄС, директиви та регламенти у сферах оподаткування, цифрових ринків і послуг), документи ОЕСР з податкової прозорості та цифрової економіки, стандарти автоматичного обміну податковою інформацією (CRS, FATCA), рекомендації ФАТФ, інвестиційно-

регуляторні рамкові інструменти ЮНКТАД, а також відповідне національне законодавство України та практика Суду ЄС. Опрацьовано понад 150 наукових і нормативних джерел.

Висновки роботи логічно випливають з проведеного аналізу, є внутрішньо узгодженими та підкріпленими відповідним нормативним матеріалом. Достовірність та обґрунтованість сформульованих положень не викликає сумнівів і дає підстави розглядати дослідження як самостійний внесок у науку міжнародного права.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснена у 8 публікаціях здобувачки. У фахових виданнях України, включених до Переліку наукових фахових видань, опубліковано 3 наукові статті: «Роль міжнародних економічних організацій у визначенні економічної функції держави» (Юридичний науковий електронний журнал, 2025), «Міжнародні економічні санкції та їх вплив на економічну функцію держави» (Право і суспільство, 2025), «Праксеологічно-функціональні тенденції удосконалення економічної інтеграції Європейського Союзу: до постановки проблеми» (Аналітично-порівняльне правознавство, 2024). Ще 5 робіт є тезами доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, проведених упродовж 2022-2024 років. Сукупність опублікованих праць є достатньою для висвітлення положень, що виносяться на захист, та свідчить про самостійний характер наукового внеску здобувачки.

Дискусійні положення і зауваження. Не применшуючи високої наукової цінності рецензованої роботи, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на окремих позиціях, які можуть стати предметом обговорення під час публічного захисту:

1. Перший розділ дисертації містить розлогий ретроспективний огляд теоретичних поглядів на функції держави – від Т. Гоббса і Дж. Локка через класичні концепції до новітніх доктрин *good governance* і *digital governance*. Однак при переході до другого розділу, який присвячений власне

міжнародно-правовому виміру, відчувається відсутність чіткого концептуального переходу: незрозумілим залишається, через які саме теоретичні конструкції класичні уявлення про функції держави поступаються місцем сучасному, опосередкованому міжнародним правом баченню. Опрацювання у роботі таких категорій, як «передача регуляторної компетенції», «обмежений суверенітет» чи «співрегулювання», надало б першому й другому розділам органічної цілісності та підкреслило б самостійний теоретичний внесок дисертантки.

2. При висвітленні діяльності міжнародних інституцій (СОТ, МВФ, Світового банку, ОЕСР, ЮНКТАД, ЄБРР) у формуванні економіко-правового середовища держав здобувачка демонструє ґрунтовність опрацювання, проте оминає увагою низку процесів, що нині визначають кризовий стан міжнародного економічного правопорядку. Йдеться, зокрема, про багаторічне блокування функціонування Апеляційного органу СОТ, яке ставить під сумнів реальну дієвість механізму врегулювання торговельних спорів, та про триваючий перегляд режиму вирішення інвестиційних спорів між інвесторами і державами в рамках Робочої групи III UNCITRAL. Звернення до цих сюжетів дозволило б точніше окреслити інституційні виклики, які постають перед державами у відстоюванні власної регуляторної автономії, і поглибити заключні узагальнення дослідження.

3. Розглядаючи питання гармонізації митного адміністрування з вимогами ЄС, авторка коректно фіксує розбіжності між окремими нормами Митного кодексу України та Митного кодексу ЄС, проте обмежується переважно нормативно-правовою проєкцією аналізу. У роботі майже не відображено емпіричний зріз – фактичний поступ України у виконанні дорожньої карти митної реформи, особливо у світлі набуття державою статусу кандидата на членство в ЄС та публікації Єврокомісією щорічних оцінок прогресу. Інтеграція до тексту даних із Звіту про розширення (Enlargement Package), оцінок DG TAXUD та індикаторів виконання DCFTA значно підвищила б емпіричну переконливість висновків і додала б їм актуальності.

4. Підтримуючи тезу авторки про невіддільність інституційної модернізації від ефективної реалізації економічної функції держави, варто водночас зауважити, що оперування концептами *good governance* та *digital governance* у роботі здійснюється переважно на абстрактному рівні. Поза межами обговорення залишається питання послідовності та черговості інституційних реформ для України, що сьогодні одночасно перебуває в умовах воєнного стану та інтенсивної євроінтеграційної підготовки. Як співвіднести між собою стратегічно затратні реформи, орієнтовані на тривалий горизонт (зокрема імплементацію DMA/DSA, синхронізацію з системою цифрового євро), і завдання поточного регулювання – санкційну політику, юридичні режими заморожених активів країни-агресора, нормативне забезпечення повоєнної відбудови? Артикуляція такої матриці пріоритетів суттєво підвищила б прикладну вагомість запропонованих рекомендацій.

5. Слушною є позиція здобувачки щодо потреби осучаснення міжнародно-правових стандартів з огляду на динаміку розвитку криптоактивів, децентралізованих фінансових систем і штучного інтелекту. Разом із тим присвячена цим питанням частина роботи має радше оглядовий характер: новітній нормативний інструментарій, зокрема Регламент ЄС про ринки криптоактивів (MiCA), переглянуті стандарти ФАТФ щодо віртуальних активів, рекомендаційні документи Ради Європи у сфері регулювання штучного інтелекту, а також двокомпонентне рішення (Two-Pillar Solution) ОЕСР/G20 щодо оподаткування цифрової економіки, згаданий доволі побіжно. Системне доктринальне опрацювання цих інструментів та їх проєкція на національний правопорядок України можуть скласти самостійний дослідницький горизонт, заслуговуючий на продовження у рамках подальших наукових розвідок здобувачки.

Висловлені міркування мають характер наукової дискусії, не позначаються на загальній позитивній оцінці дослідження та фактично окреслюють вектори можливих майбутніх наукових пошуків здобувачки.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Матієвої Яни Сергіївни на тему: «Економічна функція держави: міжнародно-правовий вимір» є завершеною самостійною науковою працею, що вирішує важливе наукове завдання щодо комплексного дослідження міжнародно-правового виміру економічної функції держави в умовах сучасних глобальних трансформацій. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю основних положень, висновків і рекомендацій, практичним значенням та повнотою викладення результатів у наукових публікаціях дисертація відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних досліджень відповідно до «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами та доповненнями).

Матієва Яна Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри міжнародного та європейського права

Державного некомерційного підприємства

«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

доктор юридичних наук, професор

Юрій ВОЛОШИН

Підпис Юрія Волошина засвідчую:

Вчений секретар ДНП «ДУ «КАІ»

Інна НАБОК

